

poslednjih lét nam je to bolezen hujši naključilo, ktera bo spet prešla, kadar bo to vreme zginilo. — Bog daj, de bi bile resnične te besede!

(Frankfurter Blatt.)

Kmetijska šola za mlade in stare.

(Dalje.)

Začeli bomo, kakor smo unidan obljubili, kmetijsko šolo z razlaganjem

Pomnoženja sadežev sploh.

Vsi sadeži sploh se dajo pomnožiti (ploditi) na dve viži: ali po semenu ali pa po pópkih ali berstji. Pogovorili se bomo tedej, dragi bravci, prvič od semenskiga pomnoženja ter bomo razložili vse, kar je vediti potreba

Od semen sploh.

Séme se vseje ali na tisti kraj, kjer ima pozneje sadež rasti, cveteti in sad donesti; ali pa na gnojne in semenske gredice ali sadiša, kjer sadež le toliko časa ostane, de se nekoliko obraste, potem pa se na drug kraj presadi, kjer ima pozneje sad donesti. Pervo ravnanje se imenuje navadno sejanje, drugo pa presajanje. Narpoprej bomo tedej govorili

Od navadniga sejanja.

Séme je zerno, iz kteriga druge semena enačiga plemena prirastejo. Na njivi tedej, ktero si z ječmenam obsejal, ne moreš upati pšenice žéti. Séme da le zerno sebi enako. Kakor se je kruh v roki Jezusovi pomnožil, ko je v pušavi s peterimi ječmenovimi hlebi pet tavžent ljudi nasitil, tako se tudi zerno na njivi po Božjim blagoslovu pomnoži in nam ljubi kruh donese.

Vsako zerno obstoji iz dveh delov: iz cime in moke, ktere pa zna kemija, kakor ste slišali, še v več daljnih delov ločiti; cima in moka ste s kožico ali lupino povite. Cima ima dvoje v sebi. Kadar se namreč oživi in se začne premikovati, gré eno vùn iz zemlje, drugo pa v zemljo noter. Tistimu, ktero iz zemlje vùn pride, se zelenje ali zelenjad réče, iz kteriga slama, klas i. t. d. priraste; uno pa, ktero v zemljo gré, so koreninice. Berž ko se to dvoje v semenskim zernu oživi, potrebuje svojo rejo in svoj živež. Iz česar se pa redita, dokler sta še zaperta v lupini? Ona se redita od moke. Kadar je moka povžita, póči koža, zelenje gré iz zemlje vùn, koreninice pa v zemljo; zelenje iše in dobí svojo rejo po svoji natori v zraku, koreninice pa jo išejo in dobijo v zemlji. Zató se vidi, de eno pléme semenskiga zerna lupino verh zelenja prazno vùn prinese, pri družih pa pri koreninicah obleži. Pri vsacim semenskim zernu se to godí, kar pri pišancih v jajcu. Piše se v jajcu od beljaka redi, kadar tega zmanjka, prekljuje lušino, zleze vùn in svoj živež na zemlji iše. Takó se cima in koreninice v semenskim zernu rodijo od moke; kadar je ni več, póči lupina in one morajo svojo rejo zunej lupine iskati.

Iz tega se óčitno vidi, de vsako zerno za seme ne veljá. Pri semenskim obdelovanji mora tedej umni kmetovanec gledati 1) na pravo séme, 2) na umno pripravljanje semen, 3) na čas, ko ima séme v zemljo priti, 4) na pravno méro semen in 5) kako gré séme sejati. Kdor eno ali drugo teh ravnil v nemar puša, ne zasluži iména umniga kmetovavca, temu le kmetiskiga mojstra-skaza.

(Dalje sledi.)

Letina v Savinskim okrogu na Stajarskim. *)

Letina se mi zdi, se je lani po celi Slovenii nekako enako obnašala. Ako en pridelek drugimu primerimo, bomo mogli réci, de je nekaj slaběji bila, ko predlanjska, de si so ravno nektère réci po samim bolj storile ko predlanjskim. Čuda jabelk bo storilo, de ne bodo ljudje stradali, drugači menim, bi se pa bili komej lakote vbrani. Jabelka so mende po celi Evropi tako obrodile, de jih nihče ne pomni toliko. Po Savinskim so jih toliko imeli, de niso vedli kam z njimi, so jih sušili, za pijačo tolkli, in še jih je toliko ostalo, de nekteri nima dosti prostora za nje. Nekteri z njimi pridno živino redijo. Korún (krompir), če ga še tudi pomanjkuje, je vunder vsaj nekaj bolj storil, ko predlanjskim. V zemlji ga je sicer še manj bilo, tudi drobnejši je bil, tode gnjil ni tako čez silo ko predlanjskim, de so ga eni koj na njivi pustili, kér je bil vès od kraja gnjil; lani je bilo k večimu tretji del takó gnjiliga, de bi ga bilo le na njivi pustiti; sploh se je dal pa vès porabiti. Kteri smo si ga kmalo od kraja v 3 déle razdelili, de smo čisto zdraviga na en kup, močno gnjiliga na drugi kup, in malo nagnjitiga zopet posebej spravili, ne bomo skorej lanjskiga pridelka ne zernica zgubili. Močno gnjiliga so kmalo od kraja svinje dobile, in se pri njem dobro redile; potem je prišel za svinso pičo nekoliko nagnjiti na versto; čisto zdrav bo pa za ljudi in za séme. V bolj péšnati zemlji, in kjer mu niso spomladi vnóvič nič pognojili, se je še nar bolje obnesel; v ilovki in na nov gnoj vsajen je pa močno gnjil.

Kako so se razni pridelki v naših krajih obnesli, ne morem ložej pokazati, kakor če jih pridelkam predlanjskiga léta primérim. Če bi bil imel kdo naslednic popisanih pridelkov predlanjsko léto 15 mernikov, véder, centov, funtov i. t. d. je imel lani na ravno tolikim prostoru: pšenice 12, réžis 8, ječmena 12, ovsa 15, ajde 12, turšice 18, prosa 17, korúna 16, korenja 15, répe 15, zelja 17, fižóla 20, boba 12, leče in kihre 15, jabelk narmanj 150, brushek 60, oréhov 12, češpelj 12, vina 10, sená 10, otave 9, buč 20. To je sploh réčeno, in sploh bo tudi obstalo; po samim se bo pa tam pa tam že nekolik, in vmés tudi velik razloček našel. Repo so nam sploh gosenice požerle; kjer so jo pa zgrešile, jo je dosti kot predlanjskim. Po hribih so imeli lani polne češplje, malo manj ko predlanjskim po polji; ali po ravnini jih lani skoraj nič ni bilo.

Strah, ki je ljudi predlanjsko léto zavoljo korúnove gnjilóbe obšel, se je začel manjšati. Dozdéva se nam, de bo ta zlahtni sad zemlje scasama zopet dober in rodovitén kakor v poprešnjih létih, kér je že lani bil precej bolji ko predlanjskim.

Obertniške réci.

Gospá baronovka Zoís, lastnica mnogih fužin na Gorenskim, je po sklepu c. k. dežel'niga poglavarstva od 11. grudna pretečeniga léta dobila pravico v Bistriških fužinah v Bohinu vsake baže vlito in kovaško železje, kakor tudi lično jeklenino in mnoge priprave za mašine izdelovati in prodajati.

Strobah in pa česki kolovrat.

Čas je prišel, de se kolovrati ročno sučejo. Naši bravci že vsi dobro vedó, de česki kolovrat naše navadne delječ delječ prekosi, vedó pa tudi de mojster Unglert v Ljubljani nar boljši izdeljuje. Danes pa svojim bravam še to oznamo, de je prvi mojster českiga

*) Nasledba v lanjskih Novicah oznanovane letine slovenskih krajev.

predenja Jožef Strobah svojo cesarsko službo lani doslužil; de ima tedaj zdaj časa dovolj, v českim predenji učiti in za tega voljo tudi na deželo iti, če ga kdo zato počel.

Beseda na nedelske šolarje ob novim létu.

(Konec.)

I. Perve stare, gerde in zamazane bukve nar poprej odprém; nič lepiga v njih zapisaniga ni, kér te bukve so: „bukve vesti.“ V teh bukvah so zapisani gréhi pretečeniga léta in življenja, ki smo jih storili z mislimi, z besedami, z djanjem in z opušenjem dobrih dél; — v njih tudi tvoji pregreški zapisani stojijo, ljuba mladost! Béri te černe bukve za meno, in našla boš v njih černe pičice, ki so pregreški tvojiga dela. Béri: ali nisi bila terdovratno nepokorna svojim staršem in učiteljem, si jih vselej rada ubogala, rada v šolo hodila, in se pridno učila? Si vsako jutro, opoldan in zvečer, pred jedjo in po jedi, pred delam in po delu, pred šolo in po šoli pobožno molila? Si komu na skrivnim kej vzela, ali se z premislikam zlagála, ali koga po krivim tožila, ga hudo opravljala in oponašala? Si se pri božji službi spodobno zadržala — pobožno molila, in Bogá zahvalila za vse prejete dobrote? Si bila miloserčna z živalimi, ki so tudi delo Božjih rok? i. t. d. O ljuba mladost! več ali manj si se lanjsko léto v tem pregrešila. Koliko lepih naukov so marsikteri v nemar pustili, koliko ur v lenobi potratili, ki bi imeli v šolo hoditi, in se kaj dobriega naučiti! Mnogoterimu vaših verstnikov in verstnic bo žal, de so lepo priložnost v šolo hoditi zamudili, ktera zamuda se težko popraviti da. Léto je vam in njim minulo; vi ste na dobičku, in pridniši zmed vas so v zlate bukve zapisani; uni pa so na zgubi, in ostanejo v černih, gerdi in v zamazanih bukvah kot nevedni divjaki zapisani. — Kaj nam pa je storiti, me bojo poslednji prašali, de vse to popravimo, in de iz černih bukev izbrisani bomo? Kaj — nič družiga ne, kakor svoje pregreške spoznati, se jih kesati, in terdno skleniti, v novim létu se v vsih rečeh poboljšati. — Jelite, de vam te gerde černe bukve nič kaj ne dopadejo? Meni tudi ne; zato rej jih zaprem in na stran položim. —

II. Druge bukve, od nobene človeške roke pisane, lepo bele kot sneg, in z rudečimi čerkami natisnjene, odprem zdaj, in jih zmed vsih knjig za nar potrebniji knjigo štejem. V njih najde žalosten tolažbo, slab krepot, revež bogastvo, neumen učenost, mlačen gorečnost, dvomljiv svetovanje, bolnik zdravje, sužen rešenje, z eno besedo, v njih najdemo vse, kar nas časno in večno srečne storiti zamore. Iz njih so se učili svetniki božji brumno, čisto in sveto živeti in srečno umreti, in marterniki vse krivoverske muke junakoserčno prestat. In ravno v teh bukvah boš tudi ti, ljuba šolska mladost! našla vodbo svojiga življenja, in pravo pot k svojimu Očetu v nebesa. — In te bukve, ktere zdaj z veseljem odprém, in kterih nikoli zadosti priporočiti ne morem, so: „Jezusovo presveto življenje.“ Njegovo sveto življenje ni družiga, kot izvir goreče ljubezni. Iz góle ljubezni do nas svojih otrok je on na svetim križu umerl, de nas je z Bogam spravil. Solzé in kri, ktere je on prelil za človeški rod, so tedaj tiste rudeče čerke, s kterimi je on bukve svojiga življenja pobarval. V teh bukvah se najde zapisano, de prava modrost je le Bogá poznati, svoj cilj in konec vediti, in svoje dolžnosti poznati in dopolniti; — ta modrost je kralju in cesarju, kmetu pri plugu ravno tako, kot vam, ljubi otroci, potrebna. In v takih rečeh moder biti vam je Jezus v svoji mladosti in v celim svojim življenji nar lepši izgled. — Veliko, veliko koristnih in zveličanskih naukov za te, ljuba mladost! še

v ti lepi knjigi zapisanih najdem, pa sama jih boš brala in posnemala, kér ti létas želim za vajo v branje „Zgodbe svetiga pisma noviga zakona za mlade ljudi“ v roke podati. Jaz pa zdaj, sicer ne rad, zaprem te lepe bukve, in vam še gorsji odprem, ki imajo zlate pismenke, in se zlata in srebra lesketajo.

III. Z veseljem vam tedaj tretje zlate bukve odprém, ki se jim pravi „Veličastvo nebeškiga veselja“; — v njih stoji z zlatimi čerkami tole zapisano: „Veličastvo in veselje nebeškiga raja je nezapopadljivo veliko, kér sam večni Bog je svojih služabnikov obilno plačilo.“ Dalje stoji zapisano: „De oko ni vidilo, uho ni slišalo, tudi v serce človekovo ni prišlo, kar je Bog tistim pripravil, kteri njega ljubijo.“ V nebesih je tako veselje, kakor prerok David pravi, de en sam dan v véži Gospodovi je več vreden, kot tavnent dni v naj večim veselji tega svetá; tamkej bojo izvoljeni nasiteni z obilnostjo nebeškiga veselja, kér jih bo Bog s potopam svojiga veselja napajal. — Kdo tedaj od nas ne želi v te zlate bukve večniga srečniga življenja zapisan biti, kdo ne vživati veselje nebeškiga raja? Gotovo boste, moji otroci! v teh bukvah svoje imena z zlatimi čerkami zapisane brali, gotovo enkrat vživati veselje nebeško, tode — de za nebesa se morate truditi, radi se učiti, Jezusa posnemati, po njegovih zapovedih živeti, svoje hudo nagnjenje krotiti, in iz goreče ljubezni Bogú zvesto služiti. —

Tóle so te troje bukve, ki jih vam za novolétnico dam. Varite se prvih černih bukev, de ne bojo vaše imena v njih zapisane; — pridno in skerbno prebirajte druge bukve, in posnemajte Jezusa v vsih rečeh; ako bi vam pa včasih pretežko bilo dopolniti, kar vas druge knjige učijo, o! le hitro tretje odprite, in opomnite se veličastva in veselja nebeškiga raja, kteriga vam je Jezus pripravil; — takó boste lahko in veselo vse storili.

Zdaj vas pa Bog obvari; Bog daj vam in vsim učiteljem, ki se z vami trudijo, še veliko novih lét v milosti Božji doživeti, zdravim in veselim se v šolah znajti, vesele pesme peti, in si obilno bogastva naberati za večno življenje, kar vam iz serca želi

prijatelj vaš J. Zabukošek. *)

Istrijski Slovenci med Teržaškim in Reškim morjem.

Čudno se mora vsakimu človeku zdéti, de, kér je od družih Slovencev zmiraj kaj govorjenja, se ravno od naših; to je, od Slovencev v Istri tako malo govori. Oni so ravno tistiga roda, in po njih žilah teče tista kri, kakorsna po žilah drugih slovenskih junakov. — Od kod de so oni prišli v te kraje, se za prav razsoditi ne more, če ravno so se modri in prebrisani možje že večkrat v tém prepirali. Toliko pa je resnica, de niso vsi od eniga kraja prišli; to se vidi iz njih obleke, iz njih jezika in iz njih navad. Kolikor jih je pri morji, posebno poleg Teržaškiga morja, so si, kér vedno po kupcijah po morji semtertje hodijo, govorjenje in navade od drugih, osobito od Lahov polastili, zato tudi večidel po laško govorijo, razumejo pa tudi horvaško. —

Drugi, kteri so v sredi dežele, se tudi, kakor bom bolj pozno govoril, v obleki in govorjenji razločijo, in sicer tako, de kolikor se gré bolj blizo proti Terstu in Krajni, toliko več se čuje laških in krajnskih besedi. Naj več čudno pa je ravno pod Učko (Monte-maggiore), kjer so nektare plevanje Vlahov, to je, od takih, kteri se nosijo obléčeni, kakor naši drugi kmetje, in tudi z nami govorijo po horvaško, med sabo pa imajo drug

*) Pričjoči šolski oговор ob novim létu, nekoliko okrajšan, smo že lani od častitiga gosp. fajmostra za Novice prejeli; kér smo ga pa lani prepóžno dobili, smo ga prihranili za letašnje novo léto. Vredništvo.